

Devino erou
în lupta împotriva dezinformării!

**Învață să identifici
și să demontezi știrile false**



SCURT GHID PENTRU TINERI

Devino erou în lupta
împotriva dezinformării!

**Învată să identifici
și să demontezi știrile false**

SCURT GHID PENTRU TINERI

CHIȘINĂU 2021

AUTORI:

Diana CASIAN,
Reprezentanța din Republica Moldova a Centrului Român de Politici Europene

Alexandru DAMIAN,
Centrul Român de Politici Europene

CUPRINS

Introducere	5
1. FAKE NEWS: Definiție, Scop, Identificare	5
Ce sunt știrile false?	5
Care este scopul unei știri false?.....	6
Cum identifici o știre falsă?.....	6
Ce este o sursă de încredere?.....	7
2. FAKE NEWS: Exemple și Demontare	8
Mit nr. 1: Măștile de protecție sunt stropite cu substanțe toxice	8
Mit nr. 2: Bill Gates, microcipare și 5G.....	9
Mit nr. 3: Vaccinurile anti-COVID-19 provoacă infertilitate.....	10
Mit nr. 4: Toate decesele din Moldova sunt înregistrate drept decese cauzate de COVID-19	10
3. FAKE NEWS: Autori și Cititori	11
Cine stă în spatele știrilor false?.....	11
De ce este atât de ușor să cazi în capcana știrilor false?	12
4. FAKE NEWS: Instrumente și măsuri de combatere	15
Cum să supraviețuim infodemiei?	15
Cum vorbești cu o persoană care crede în știrile false și teorii conspiraționiste?	18
Practici internaționale în lupta cu dezinformarea	19

INTRODUCERE

În contextul pandemiei COVID-19, problema dezinformării a devenit una stringentă, fiind numită de Organizația Mondială a Sănătății drept *infodemie*. Falsurile și teoriile conspiraționiste despre COVID-19 nu sunt doar un risc pentru informarea corectă a cetățenilor, ci un pericol pentru viața și sănătatea oamenilor care cad în capcana dezinformării, nerespectând măsurile de prevenție și protecție emise de autorități. Pe termen lung, dacă nu sunt demontate și explicate, falsurile care circulă în spațiul public pot afecta încrederea oamenilor în autorități și în deciziile acestora.

Pentru a putea să rămâi întotdeauna informat(ă) corect și să îi poți ajuta și pe cei din jurul tău, îți propunem acest scurt ghid care te ajută să înveți să gândești critic, să poți recunoaște majoritatea știrilor false, să afli despre instrumentele disponibile pentru a verifica o informație, dar și cum să poți demonta și contraargumenta, într-o discuție cu prietenii sau în familie, dezinformările răspândite din ce în ce mai des în jurul tău. Ți-am pregătit ceea ce noi numim "trusa de urgență" pentru a te putea lupta cu dezinformările din jurul tău și de a-i putea ajuta și pe ceilalți dacă este nevoie.

Ai grijă să revii la acest ghid de fiecare dată când întâlnești o informație care îți trezește dubii sau când nu ești sigur despre credibilitatea anumitor surse de informare. Te încurajăm să distribuim ghidul familiei și prietenilor, pentru că știm cât de greu este să știi că ai oameni dragi care au căzut în capcana dezinformării.

Îți dorim lectură plăcută!



Definiție, Scop, Identificare

Ce sunt știrile false?

Chiar dacă nu există o definiție strictă, știrile false ("fake news") sunt menite să ne inducă în eroare. Ele prezintă informații false drept știri reale și, de regulă, urmăresc un scop anume și au intenția de a ne manipula. Știrile false nu sunt un fenomen nou, nu au apărut odată cu pandemia COVID-19, ci au existat dintotdeauna pentru a crea confuzie și a denatura opinia societății despre anumite subiecte. Elementul nou în epoca social media este reprezentat de creșterea vitezei de răspândire a știrilor false datorită revoluției tehnologice și creșterii numărului și tipurilor de interacțiuni digitale.



În contextul pandemiei COVID-19, fenomenul dezinformării a accelerat brusc, iar Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a introdus termenul de *infodemie*, explicându-l drept o supraabundență de informație, deseori falsă, pe tema coronavirusului. Elementul comun al tuturor știrilor false sau teoriilor conspiraționiste este încercarea de a oferi explicații simple la evenimentele din jur în vremuri de [incertitudine](#). Efectele dezinformării pot fi însă tragice pentru sănătatea și viața oamenilor, ceea ce pune o mare responsabilitate pe umerii autorităților - de a reduce incertitudinea prin informare corectă, accesibilă și pe înțelesul fiecăruia.

Care este scopul unei știri false?

Nici măcar scopul general care stă în spatele distribuirii știrilor false nu este unul nou și se referă la dorința de a prezenta falsuri drept adevăruri sau pentru a promova anumite interese. Interesele pot fi de ordin politic, geopolitic, economic, financiar, religios, dar și personal. De regulă, ținta acestor falsuri este publicul larg, conectat online sau offline, accentul fiind pus pe grupurile mai vulnerabile dezinformării și cu un potențial de răspândire continuă a falsurilor. *Află mai multe despre grupurile vulnerabile la pag. 8.*

Fenomenul știrilor false a reușit să capteze, în ultimul deceniu, atenția sporită a cercetătorilor, în special din cauza incidenței sporite a informațiilor false în spațiul mediatic. Astfel, un [raport](#) al Consiliului Europei prezintă și explică tipurile de dezinformare în dependență de intenția autorului:

1. „Non-informare” [ENG: mis-information] - prezentarea informațiilor și a falsurilor fără context, dar fără intenția de a aduce un prejudiciu;
2. „Dezinformare: [ENG: dis-information] - prezentarea știrilor false într-un mod intenționat, într-un context fals și prin manipularea și fabricarea falsurilor prezentate drept fapte;
3. „Mal-informare” [ENG: mal-information] - scurgerea în spațiul public a informației adevărate, dar private, cu intenția de a aduce un prejudiciu. Această clasificare te ajută să identifici mai ușor o știre falsă pornind de la evaluarea interesului acesteia.

Cum identifici o știre falsă?

Pentru a consuma o știre sau informație e necesar să îți faci tema pentru acasă. Mai exact, să aplici unei știri un set de [întrebări-filtru](#) care să te ajute să înțelegi mai bine dacă aceasta e adevărată și prezintă fapte sau dacă este un fals:

1. Este știrea bazată pe fapte verificabile sau este o opinie?
2. Care este scopul acestei știri/informații?
3. Cine este autorul sau sursa știrii/informației?
4. Care este credibilitatea sursei? Este aceasta credibilă?
5. Este știrea/informația prezentată la fel în alte surse sau pe alte platforme?
6. Informația prezentată în știre este nouă sau veche? De ce este prezentată anume în acest context și moment?

Ce este o sursă de încredere?

În acest moment, probabil te întrebi **ce este o sursă de încredere** și cum te asiguri că este de încredere? Când citești o informație, în special de pe un portal sau site de știri pe care nu îl cunoști, urmărește următorii pași. Nu orice informație online, distribuită de prieteni sau în bula de Facebook, este credibilă. De multe ori, aceste informații pot fi false.



1. Află cine este deține sau controlează portalul de știri, instituția media sau a oricărei platforme de unde te informezi;
2. Află care ar putea fi interesele proprietarului/ei. De exemplu, un/o politician/ă ar putea deține o instituție media pentru a obține încrederea societății pe fundalul denigrării altor actori politici. În Republica Moldova acest lucru se întâmplă, din păcate, foarte des.
3. Verifică cum și de unde este finanțată sursa. O sursă credibilă va publica, în mod transparent, aceste informații pe site-ul său oficial și le va face accesibile oricui.

Verifică numele sursei. O sursă credibilă va avea propriul nume și nu va încerca să dubleze numele unor surse deja cunoscute și cu o reputație integră. Vezi [aici](#) un filmuleț în care cei de la [Moldova.org](#) te ajută să depistezi site-urile care publică știri false. Un exemplu este site-ul [ziaruldegarda.ro](#), care este considerat o [sursă lipsită de credibilitate](#), și care încearcă să-și atragă cititorii prin numele aproape identic cu cel al [Ziarului de Gardă](#) din Moldova, cunoscut drept [sursă independentă și credibilă](#).

Verifică cum poți să contactezi autorii din spatele platformei. O sursă credibilă va publica mereu date corecte de contact. Mai mult, o sursă credibilă își va prezenta întotdeauna echipa editorială în mod public.

Verifică conținutul mai multor știri și publicații ale sursei. Sunt acestea scrise cu același ton și prezintă o perspectivă unilaterală a lucrurilor? Fii critic și compară cum sunt aceleași informații prezentate în alte surse.

Exemple și Demontare

De la începutul pandemiei, spațiul informațional din Republica Moldova a fost împânzit cu știri false și teorii conspiraționiste despre COVID-19, unele mai ridicole decât altele. Totul se întâmplă în contextul în care nivelul de încredere a cetățenilor în autorități și instituțiile statului se afla în permanentă [descresștere](#). Lipsa unei campanii eficiente de informare despre COVID-19, dar și promovarea propagandei inițiate de unii politicieni sau lideri religioși au zădărnicit eforturile lucrătorilor medicali în combaterea pandemiei și protejarea populației și au contribuit la creșterea dezinformării în rândul societății. Mai jos îți prezentăm unele din cele mai distribuite falsuri și mituri despre COVID-19 în Moldova de la începutul pandemiei și te ajutăm să înțelegi ce e în neregulă cu ele.



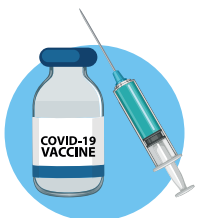
Mit nr. 1: Măștile de protecție sunt stropite cu substanțe toxice

Diseminare: [Sputnik.md](#), [unica.md](#), Aprilie 2021.

Legendă: Doi cercetători germani afirmă că au descoperit că măștile de protecție reprezintă „un [cocktail chimic](#) în fața nasului și gurii care nu a fost niciodată testat nici pentru toxicitate, nici pentru orice efecte pe termen lung asupra sănătății”.

Alertă: Lipsesc datele analizate sau sursa studiului efectuat.

Demontare: Contactat, [Michael Braungart](#), unul din cei doi cercetători, nu a putut oferi dovezi despre existența studiului menționat în articolul manipulator.



Mit nr. 2: Bill Gates, microcipare și 5G

Diseminare: mitropolia.md

Legendă: Pe 19 mai 2020, cu mult timp înainte de începutul campaniei de vaccinare, mitropolia Moldovei a emis un [comunicat](#) care conține următorul fals instigator la panică și frică:

„Bill Gates este considerat principalul responsabil pentru crearea tehnologiei de microcipare a populației, prin intermediul unui vaccin care să introducă în trup nanoparticule care reacționează la undele transmise de tehnologia 5G și permit sistemului să îl controleze pe om de la distanță.”.

Alertă: Sunt preluate informații și știri din alte contexte, multe interpretate eronat, pentru a încerca obținerea încrederii într-o știre manipuloare.

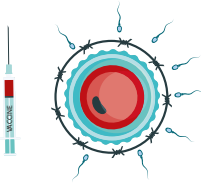
Context:

1. Bill Gates a contribuit la efortul internațional de a găsi tratament și vaccin împotriva poliomielitei și altor maladii.
2. Tehnologia RFID (identificarea prin frecvență radio) există de mai mult timp și are drept scop crearea accesului digital în locuință, gadgeturi și conturi bancare.

[Tehnologia 5G](#) există în mai multe țări (nu în Moldova) și are funcția de a intensifica semnalul de transmisie de date pentru a putea alimenta cu semnal mai multe dispozitive pe km pătrat, decât antene 3G sau 4G.

Demontare: Nu Bill Gates, ci [Jack Kilby și Robert Noyce](#) au inventat, în 1959, microcipul care se regăsește în majoritatea dispozitivelor digitale. Legarea acestei descoperiri de numele lui Bill Gates le permite autorilor de falsuri să facă o conexiune comodă între microcipare și contribuția lui Bill Gates la cercetarea unor maladii și posibile vaccinuri. Microciparea prin vaccinare este imposibilă. Microcipul creat prin tehnologia RFID are dimensiunea unui [bob de orez](#) și nu poate încăpea în acul unei seringi medicinale obișnuite folosite în procesul vaccinării.

Nu există nicio legătură între tehnologiile 5G și RFID. Tehnologia 5G promite oamenilor internet mai rapid și semnal mai bun. Tehnologia RFID, însă, face posibilă crearea unei chei digitale de acces pe care o poți folosi pentru locuință sau gadgeturile tale. [Legătura artificială](#) între antenele 5G instalate în Wuhan și virusul COVID-19 izbucnit în aceeași localitate este una manipuloare și ignoră instalarea antenelor 5G, mai devreme, în alte localități unde virusul nu a fost prezent. COVID-19 [nu se transmite prin unde 5G](#) sau rețele de telefonie mobilă. Acesta este prezent și în țările care nu beneficiază de tehnologia 5G. Virusul se transmite de la persoane sau suprafețe infectate, celor sănătoase, prin contact fizic sau apropiat.



Mit nr. 3: Vaccinurile anti-COVID-19 provoacă infertilitate

Diseminare: flux.md, Iurie Roșca, ianuarie 2021.

Legendă: Un fost cercetător Pfizer, Michael Yeadon, și medicul german Wolfgang Wodarg au trimis o petiție Agenției Europene pentru Medicamente (EMA), prin care au cerut [oprirea studiilor clinice ale vaccinului din motiv că acesta ar prezenta un pericol de infertilitate](#) prin faptul că ar bloca o proteină importantă în dezvoltarea placentei la femeile însărcinate.

Alertă: [Lipsește date](#) și studii concrete care demonstrează afirmația.

Demontare: În timp ce este prematur de examinat efectul pe termen lung al vaccinului asupra fertilității umane, [Stopfals.md](https://stopfals.md) a reușit să obțină o explicație de la ginecologa și obstetriciana [Rodica Comendant](#), care afirmă că “nu există legătură între vaccinare și producerea infertilității”, pentru că infertilitatea este cauzată de alți factori și anume diverse maladii sau infecții transmise pe cale sexuală, dereglări hormonale sau incompatibilitatea partenerilor. Purtătorul de cuvânt de la Departamentul de Sănătate din Marea Britanie a catalogat acuzațiile acestora ca fiind [“false, periculoase și extrem de iresponsabile”](#).



Mit nr. 4: Toate decesele din Moldova sunt înregistrate drept decese cauzate de COVID-19

Diseminare: preotul Sergiu Ivanov, antreprenorul Sergiu Postică, mai 2020.

Legendă: Preotul Sergiu Ivanov și antreprenorul Sergiu Postică, urmăriți de zeci de mii de oameni pe Facebook, au anunțat că au aflat despre cazuri în care rudelor unor decedați li s-au propus bani pentru a înregistra decesele ca fiind în urma COVID-19.

Alertă: Aceste falsuri și [teorii conspiraționiste](#) sunt distribuite de oameni cu o audiență mare și numeroși urmăritori.

Demontare: Ziarul de Gardă a publicat [o analiză foarte bună pe acest subiect](#). Preotul Sergiu Ivanov, implicat în ritualurile religioase ale unui decedat de 87 ani, a întrebat nepotul acestuia dacă li s-au propus bani pentru a înregistra decesul drept unul provocat de COVID-19. Bărbatul a negat că i s-au propus bani, însă preotul a publicat, oricum, o postare pe Facebook în care a afirmat că familiei i s-au propus, totuși, bani pentru falsificarea decesului. Poliția a deschis un proces verbal de autosesizare privind actul de calomnie al preotului. Postarea lui Sergiu Postică, care a adunat peste un milion de vizualizări, a fost ulterior ștearsă de către autor.

Autori și Cititori

Cine stă în spatele știrilor false?

În timp ce oricine poate inventa și publica o informație falsă, cele mai distribuite falsuri sunt adesea lansate de oameni cu audiențe și interese majore, pentru care știrile false sunt o metodă de a realiza aceste interese. Aceste interese nu sunt neapărat separate, ci mai degrabă reprezintă o parte din cumulul de factor ce stau în spatele unei știri false. Mai jos îți prezentăm trei cele mai întâlnite interese de care se conduc autorii de fake news. Vezi [aici](#) și un filmuleț în limba engleză în care cei de la BBC îți prezintă 5 tipuri de autori de falsuri.

INTERESE POLITICE

Lupta pentru capital politic și susținere electorală îi determină pe mulți politicieni să lanseze falsuri despre concurenții lor politici pentru a-i discredita public. Adesea, aceștia nu se limitează doar la răspândirea sporadică de falsuri, ci înființează și finanțează propriile instituții media (posturi TV, presă online, armată de 'trolli', ziare, etc.) pentru a manipula constant opinia publică. De aceea este întotdeauna important să verifici cine sunt proprietarii oricărei surse de știri și care este sursa finanțării acesteia. O sursă credibilă va publica întotdeauna, în mod transparent, aceste informații pe pagina oficială.

INTERESE FINANCIARE

Platformele social media permit câștiguri financiare din numărul de vizualizări și plasarea de publicitate. Astfel, evenimentele globale majore precum izbucnirea pandemiei COVID-19 sunt o bună ocazie pentru scrierea și distribuirea de falsuri. Fiecare click pe titlu sau atașarea publicității de astfel de știri false îi va aduce venituri financiare oricui, mai ales având o audiență largă. Vezi [aici](#) un filmuleț în care cei de la BBC explică cum se câștigă bani din publicarea de falsuri.

INTERESE IDEOLOGICE

Convinși de veridicitatea unor ideologii și teorii conspiraționiste, unii oameni încearcă să convingă cât mai mulți să devină adepții ideologiei respective. Reușindu-le acest lucru, autorii de falsuri capătă un sentiment de [cunoaștere și control](#) asupra situației (de exemplu cu privire la cauzele răspândirii pandemiei sau campania de vaccinare), dar și o consolidare a încrederii în sine prin fluxul de atenție pe care îl primesc de la audiență.

De ce este atât de ușor să cazi în capcana știrilor false?

Te-ai întrebat vreodată de ce este atât de ușor să crezi știrilor false? Una dintre explicațiile psihologilor se referă la faptul că oamenii sunt predispuși să creadă informațiile care le oferă o [confirmare](#) a ideilor, teoriilor, conflictelor sau fricilor pe care aceștia deja le au. De exemplu, o teorie conspiraționistă despre guvern, poliție sau alți actori și autorități va fi mai ușor crezută de cineva care consideră aceste autorități drept inamici sau care are frică de aceste autorități. În consecință, oamenii tind să consume știri și informații care corespund cu viziunile lor, nu să le contrazică. Acest comportament creează o bulă informațională în jurul fiecărui individ, formată doar din știri și informații care îi întăresc convingerile deja formate.

Alte [argumente psihologice](#) se referă la provocarea de a analiza cantitatea enormă de informații la care suntem expuși zilnic precum și la algoritmi și modul de funcționare al social media. În plus, lipsa încrederii în autorități sau sursele media existente îi determină pe oameni să creadă informațiilor venite din surse pe care nu le cunosc sau utilizează în mod obișnuit, dar care adesea nu sunt altceva decât izvoare de știri false.

O combinație a acestor factori ne determină să consumăm conținut simplu, adesea doar titluri sau doar câteva secunde dintr-un video, fără a verifica sursa fiecărei știri și dacă aceasta se regăsește pe alte platforme. Tocmai de aceea știrile false sunt ușor consumate și distribuite, pentru că sunt de regulă formulate într-un limbaj foarte simplu, făcând apel la emoțiile cititorului.

GRUPURI VULNERABILE

Evenimentele majore sunt o sursă de stres și incertitudine pentru mulți dintre noi, iar dorința de a găsi explicații rapide și prognoze evenimentelor ce urmează aduce cu sine riscul de crede în știri false și teorii conspiraționiste. În general, acest risc poate crește în cazul locuitorilor din mediul rural, tinerilor, în cazul vârstnicilor și a persoanelor cu dizabilități și nu doar. Vezi în continuare de ce.



LOCUITORII MEDIULUI RURAL

Mediul rural este, în general, mai vulnerabil în fața dezinformării din cauza accesului limitat la surse diverse de informație, lipsind deseori surse credibile care nu reușesc să aibă o acoperire generală la nivel național. Totodată, provocările spațiului rural se pot transforma în obstacole pentru o informare corectă, care necesită resurse de timp, conectivitate și accesibilitatea surselor de informație. De aceea este foarte importantă diversificarea surselor de informare prin urmărirea platformelor online credibile, dacă acestea nu sunt disponibile la TV sau abonarea la ziare credibile. Un program de abonare care țintește comunitățile rurale prin oferirea de abonamente îl are Ziarul de Gardă.

TINERII

Dincolo de factorul geografic, tinerii sunt un alt grup vulnerabil în fața dezinformării. Totdeauna conectați la platformele de social media, aceștia sunt expuși volumului mare de fake-uri distribuite masiv. Cunoașterea elementelor care te pot ajuta să depistezi o știre falsă te poate ajuta să devii mai protejat în fața dezinformării, dar și să îi ajuți pe alții să devină imuni fake-urilor.

PERSOANELE VÂRSTNICE

În contextul pandemiei, informarea corectă a persoanelor vârstnice, mai ales a celor pensionați și izolați, depind direct de reușita autorităților din domeniul sănătății de face accesibilă informația despre COVID-19 tuturor, indiferent de posibilitățile de conectivitate a acestora la canalele de informație sau de competențele digitale. În Moldova, zvonurile și miturile au adesea viteză și rază mare de acoperire, ceea ce pune multă responsabilitate de informare corectă pe umerii autorităților și a presei independente. Dezvoltarea unei campanii de informare destinată vârstnicilor ar fi un prim pas în protejarea acestora în fața dezinformării.



PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI

În Republica Moldova, persoanele cu dizabilități sunt unul din cele mai marginalizate grupuri și care suferă de lipsa accesului la surse credibile de informație. Tocmai de aceea ei sunt o potențială țintă pentru autorii de falsuri. Includerea lor în viața comunității și în procesele decizionale le-ar face mai protejate în fața dezinformării, iar o campanie de informare bine ținută i-ar ajuta în navigarea știrilor de zi cu zi.

MINORITĂȚILE ȘI VORBITORII DE LIMBĂ RUSĂ / CONSUMATORII DE CONȚINUT ÎN LIMBA RUSĂ

Vorbitorii de limbă rusă care consumă doar știri difuzate de posturile TV rusești în Moldova sunt un alt grup vulnerabil. Aceștia sunt mai expuși propagandei care denaturează evenimentele și le prezintă în lumina favorabilă Kremlinului. Presa pro-Kremlin a denaturat puternic adevărul în perioada pandemiei, în special în regiunea Găgăuzia sau în Transnistria. Exemple care arată cum media de stat rusească manipulează că [Uniunea Europeană](#) și [SUA](#) nu se descurcă cu pandemia, iar [Rusia](#) le sare în ajutor țărilor UE sunt cele mai cunoscute. Persoane publice recunoscute în spațiul ex-sovietic, care sunt și susținători ai lui Vladimir Putin, s-au implicat și în [distribuirea de teorii conspiraționiste](#) despre COVID-19, care au fost distribuite și de posturi media din Moldova. De exemplu, regizorul Nikita Mihalkov, [susține](#) că Bill Gates intenționează să introducă cipuri prin vaccinarea împotriva COVID-19.

ENORIAȘII SAU DEZINFORMAREA DINSPRE BISERICA ORTODOXĂ DIN MOLDOVA

Reprezentanții Bisericii Ortodoxe din Moldova au promovat deseori teorii ale conspirației, au ignorat recomandările autorităților privind criza COVID-19, nu au ținut cont de restricțiile în vigoare și au organizat deseori slujbe cu bisericile pline de enoriași fără mască.

Poziția Episcopului de Bălți și Fălești, Marchel, care a subliniat că „vaccinul este punctul final al globaliștilor sataniști, iar astfel se influențează chiar și modul de gândire al unora”, și adresarea lui ÎPS Vladimir, Mitropolitul Chișinăului și al întregii Moldove¹ au intenționat să ridiculizeze campania de vaccinare și au afectat încrederea oamenilor (în special a enoriașilor BOM) în aceasta. Poziția BOM a fost cu atât mai nocivă cu cât este instituția în care moldovenii au cea mai mare încredere. Află mai multe [aici](#) despre declarațiile iresponsabile ale BOM.

¹ „Bill Gates este considerat principalul responsabil pentru crearea tehnologiei de microcipare a populației, prin intermediul unui vaccin care să introducă în trup nanoparticule care reacționează la undele transmise de tehnologia 5G și permit sistemului să îl controleze pe om de la distanță”

Instrumente și măsuri de combatere

Atunci când întâlnești un titlu sau o știre care ți se pare stranie, ia o pauză și verifică critic informația pentru a nu nimeri în capcana dezinformării. Ți-am pregătit, mai jos, tot ce trebuie să iei cu tine în trusa de urgență pe timp de infodemie, dar și în navigarea știrilor de zi cu zi.

Cum să supraviețuim infodemiei?

1. Nu distribui înainte să verifici!

Ți-a apărut în feed un articol care îți ridică semne de întrebare privind calitatea informației? Înainte de a distribui, verifică dacă prezintă un fapt obiectiv ce poate fi verificat. Chiar dacă informația nu ți se pare suspectă, verifică în alte surse pe care le cunoști informația găsită, mai ales dacă sursa actuală nu este una pe care o utilizezi zilnic, pentru a fi sigur că nu participi la distribuirea unui fals.



2. Află și verifică sursa știrii!

Dacă sursa reprezintă un portal de știri arhicunoscut și urmărit (vezi la pag. 4 ce înseamnă o sursă de încredere), atunci merită să verifici dacă informația respectivă se regăsește pe alte platforme cunoscute. Dacă nu ai mai auzit niciodată numele sursei, acesta este un semn că ar trebui să continui să verifici mai departe știrea. O resursă utilă pentru acest exercițiu sunt cei de la [Asociația Media Guard](#) care se ocupă cu verificarea site-urilor de știri din Moldova conform normelor jurnalistice și de transparență. O altă resursă este [aplicația](#) creată de

rubrika.ro pentru browserul Chrome, care îți indică scorul de încredere al unei pagini de știri. Tot ei au creat un top al site-urilor "[De necrezut](#)".

3. Citește dincolo de titlul știrii!

Avalanșa de știri și informații la care suntem expuși zilnic ne obligă să filtrăm conținuturile pe care le citim. Astfel, deseori, ajungem să citim doar titlurile știrilor, nu și conținutul lor. Aceasta este însă o capcană bine-cunoscută folosită de autorii de știri, care ar putea (re)formula titlurile în așa fel încât unele să fie atrăgătoare pentru a da impresia de senzational sau că oferă o informație importantă, iar altele sunt formulate mai neutru sau chiar plictisitor pentru a te face să le treci cu vederea.

4. Cine este autorul știrii?

Orice informație scrisă are un autor. Verifică întotdeauna mențiunea autorului la începutul sau sfârșitul știrii. Prezența autorului nu înseamnă că numele este adevărat sau verificat. Cei care scriu știri false cunosc că pot fi raportați, de aceea ar putea folosi nume și pseudonime false, imposibil de identificat de un simplu cititor.



5. Știre ≠ Opinie! Cunoaște diferența și fii critic!

O știre trebuie să fie **obiectivă**, adică să prezinte o informație așa cum este ea, fără a exprima opinia sursei pe marginea informației respective. O opinie este întotdeauna **subiectivă** pentru că prezintă păreri proprii ale unor indivizi cu diferite interese despre o anumită informație sau eveniment. Înțelegerea intereselor din spatele unei opinii te va ajuta să înțelegi de ce este prezentată publicată într-un anumit moment/context.

6. Atenție: cuvinte categorice, exces de adjective și superlative, dar și greșeli gramaticale

Prezența acestora într-un articol deja înseamnă că nu citești o știre, ci o opinie în cel mai bun caz. Excesul de întrebări retorice, cuvinte care creează panică, frică și agitație sunt un alt indiciu care arată intențiile ascunse ale autorilor de a manipula o anumită reacție a cititorilor săi și de a prezenta o perspectivă unilaterală a lucrurilor.



7. FACT-check!

E necesar să verifici dacă orice element de informație este credibil. Este important să verifici orice informație, chiar dacă este prezentată drept fapt. Procedează la fel cu imaginile atașate știrii! Îți oferim o listă de platforme care se ocupă cu depistarea și dezmințirea celor mai răspândite falsuri atât la nivel național, cât și la cel internațional:

Stopfals.md (Moldova);

Cusens.md (Moldova);

Moldova.org (Moldova);

EUvsDisinfo.eu (Uniunea Europeană);

Faktencheck.afp.com (Germania, Internațional);

Poynter.org (SUA, Internațional);

TvRain.ru/FakeNews (Rusia);

Factual.ro (România);

Faktabaari (Finlanda);

Källkritikbyrån (Suedia);

Verificat (Catalonia).

8. Separă adevărurile de falsuri

Șiretlicul știrilor false și a teoriilor conspiraționiste este utilizarea unor adevăruri sau a jumătăților de adevăr pentru a face credibil un fals. Misiunea ta este să înveți să separi aceste adevăruri de contextul fals în care sunt prezentate.



9. Semnalează și raportează!

Informează-te despre modurile în care poți să raportezi un fals. De regulă, platformele de social media oferă, în dreptul fiecărei postări, posibilitatea de a raporta un fals. Alte platforme au creat [portaluri](#) unde poți să semnalezi știri sau informații false pe care le-ai întâlnit.

Cum să vorbești cu o persoană care crede în știrile false și teorii conspiraționiste?

Atunci când întâlnești persoane care cred și distribuie falsuri și teorii conspiraționiste, s-ar putea să te simți iritat(ă) și nerăbdător(oare), cu atât mai mult când aceste persoane îți sunt apropiate. Inspirați din [infograficul](#) creat de Comisia Europeană, îți oferim mai jos un șir de sfaturi pentru discuțiile cu astfel de persoane.

Alege-ți luptele. Fii răbdător(oare) și empatic(ă)

S-ar putea să întâlnești persoane care se vor ține cu dinții de convingerile proprii și vor refuza să și le schimbe sau să asculte alte opinii. De aceea, este important să te încarci cu multă răbdare și să decizi din start, dacă merită să discuți cu cineva care refuză să te asculte.

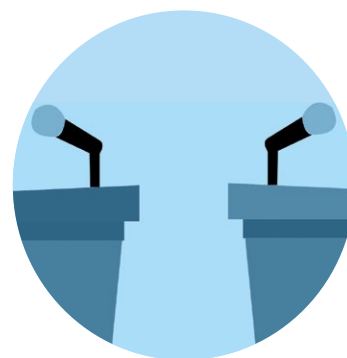
Dacă ai decis să continui, e important să fii empatic(ă) pentru a putea înțelege de ce persoana respectivă are anumite convingeri. Fii atent(ă) și nu lua în derâdere opiniile acesteia. Altfel, riști să întărești convingerile sale. Ține minte că persoana din fața ta ar putea fi speriată și bulversată.

Găsește puncte de comun acord

Majoritatea falsurilor sau a teoriilor conspiraționiste pornesc de la niște jumătăți de adevăruri care sunt mai apoi denaturate pentru a inspira încrederea cititorilor. Încearcă să îți exprimi acordul cu adevărurile de la care pornește teoria, separând cu atenție faptele de falsuri pentru a ilustra tactica unei teorii conspiraționiste.

Încurajează dezbaterea și întrebările

Adresează întrebări interlocutorului pentru a declanșa autoreflexia. Aceasta îi va permite să analizeze dacă propriile argumente sunt reușite sau dacă acestea nu țin. Apelează și la ajutorul celor care au crezut în aceleași teorii conspiraționiste. S-ar putea ca argumentele lor să inspire mai multă încredere. Află care sunt sursele de informare ale interlocutorului și sugerează-i să le diversifice.



Picătura mică găurește piatra tare

Nu aștepta să convingi interlocutorul de la prima discuție. E posibil că acesta crede în mai multe teorii conspiraționiste. Acționează cu pași mici și nu insista prea mult. Orice presiune poate fi contraproductivă și luată ca dovadă că ești implicat(ă) în conspirație, ceea ce va întări convingerea interlocutorului.

Practici internaționale în lupta cu dezinformarea

Moldova nu este singura țară care se confruntă cu problema știrilor false și a teoriilor conspiraționiste. Măsurile luate de alte țări pentru educația mediatică a cetățenilor sunt un exemplu util pentru statele grav afectate de fenomenul dezinformării precum este [Moldova](#). Îți prezentăm mai jos un șir de practici interesante la care au recurs alte state.

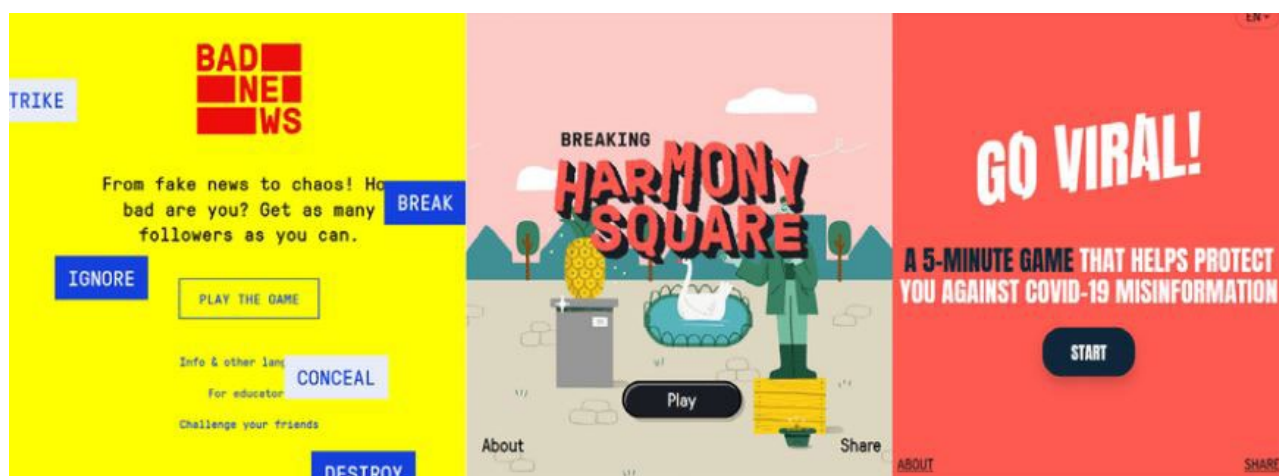
Desene animate și cărți pentru copii

Finlanda este probabil campioana în lupta împotriva dezinformării. Strategia țării este de a include educația media chiar în programul grădiniței. Astfel, cei mici învață despre dezinformare printr-un [desen animat](#) în care un ursuleț de pluș le explică copiilor ce este dezinformarea.

Suedia este o altă țară scandinavă care se ocupă de educația media a cetățenilor de la o vârstă fragedă. În acest caz, o carte cu benzi desenate despre [ursulețul Bamse](#), una preferată de copii, include și învățături despre cum să identifici un fals.

Jocuri și Quiz-uri

O altă inițiativă interesantă este crearea jocurilor pentru diferite categorii de vârstă, prin care jucătorul va trebui să creeze falsuri ca să atragă o audiență cât mai mare. Astfel poți să fii



chiar tu în pielea manipulatorului și să înțelegi mai bine tactica din spatele unei știri false. Două [exemple](#) interesante sunt jocurile [Fake it to Make it](#) și [The Bad News Game](#), creat de platforma media [DROG](#), din Olanda. Un [studiu](#) al Universității din Uppsala (Suedia) a descoperit că cei care au jucat acest joc au devenit mai buni la identificarea știrilor false și dezinformării - păstrând în același timp încrederea în știrile reale. Vezi [aici](#) și versiunea jocului creată pentru utilizatorii din Moldova.

Un alt joc creat de platforma DROG este [Go Viral](#) - un joc de 5 minute (disponibil și în limba rusă) în care înveți cum falsurile despre COVID-19 devin virale și distribuite cu repeziciune.

Ungaria, Polonia și Grecia au creat quiz-uri ([Urban Legends](#), [Demagog](#) și [Mathe](#)) prin care îți poți verifica cunoștințele despre evenimente și noutăți recente, mai ales cele despre care s-au scris multe falsuri.

În jocul [You Check!](#), creat prin efortul comun al Franței, României, Spaniei și Suediei ai posibilitatea să te simți un adevărat detectiv și să investighezi știri false.

Ateliere și publicații pentru tineri

Problema dezinformării a determinat mai multe grupuri de activiști, ONG-uri și jurnaliști din toată lumea să organizeze ateliere de lucru și programe de formare pentru a ajuta tinerii să dezvolte competențele necesare pentru a nu cădea în capcana dezinformării.

Proiectul [Compasul Digital](#) a creat un șir de ateliere în educație digitală pentru elevii mai multor gimnazii din Austria și Germania. Vezi [aici](#) mai multe resurse create de ei prin care înveți să verifici imagini, surse și fapte. Portalul [#debunkthevirus](#) îți prezintă o serie de filmulețe (cu subtitrări în engleză) despre dezinformarea din jurul COVID-19.

Pentru vorbitorii de franceză, inițiativa [Entre les lignes](#) [RO: 'Printre Rânduri'] aparține unui grup de jurnaliști din Franța care își propune să dezvolte spiritul critic în rândul tinerilor și să educe cetățeni capabili să trieze informațiile și imaginile pe care le întâlnesc zilnic.

Proiectul [Youth MythBusters](#), creat de Cehia, Cipru, Grecia, Ungaria și Italia, oferă o [platformă de învățare online](#), atât pentru tineri cât și pentru tineri influenceri, unde poți să afli mai multe despre demontarea miturilor și falsurilor, implicare civică și politică, discursuri de ură și comportamentul influencerilor.

Acest material este publicat în cadrul proiectului Building resilience to COVID-19 disinformation through health and media education among youth / [RO: Consolidarea rezilienței în fața dezinformării prin educarea tinerilor în domeniul media și al sănătății publice] implementat de Reprezentanța din Republica Moldova a Centrului Român de Politici Europene cu sprijinul financiar al Ambasadei Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova.

Acest material este realizat de Reprezentanța din Republica Moldova a Centrului Român de Politici Europene.
Conținutul acestuia nu reprezintă neapărat poziția sau opinia Ambasadei SUA în Republica Moldova.

